

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен „Доктор“ по научна специалност Теория на възпитанието и дидактика в професионално направление 1.2. Педагогика, област на висшето образование 1. Педагогически науки

Автор: асистент Галена Тодорова Терзиева, катедра Предучилищна и начална училищна педагогика при Педагогическия факултет на Тракийския университет - Стара Загора

Тема на дисертационния труд:

Формиране на професионална компетентност за адаптирано физическо възпитание в обучението на студенти от педагогически специалности

Научен ръководител: доц. д-р Мария Тенева

Научен консултант: доц. д-р Веселина Иванова

Рецензент: проф. дн Елеонора Михайлова Милева

Данни за кандидата

Галена Тодорова Терзиева завършва НСА „Васил Левски“ през 2002 г. със специалност Кинезитерапия. През 2004 г. придобива ОКС Магистър по кинезитерапия. Има завършена професионална квалификация за учител по физическо възпитание в НСА „Васил Левски“ през 2010 г.

Галена Терзиева има богат педагогически опит като асистент към Педагогическия факултет на Тракийския университет от 2013 г. до сега и като хоноруван преподавател към Медицинския факултет на ТрУ в периода от 2008 г. до 2013 г. Като асистент води учебните дисциплини Физическо възпитание и спорт, Здравно образование, Двигателен тренинг и кинезитерапия, Двигателен тренинг и адаптирана физическа активност и Кинезитерапия.

Данни за процедурата

Галена Терзиева е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка по научната специалност Теория на възпитанието и дидактика в професионално направление 1.2. Педагогика към Педагогическия факултет на Тракийския университет на 25.05.2016 г. Изпълнила е задълженията по учебен план, в резултат на което е отчислена с право на защита.

Дисертационният труд е обсъден на заседание на разширения научен колегиум на катедра Предучилищна и начална училищна педагогика и е насрочен за официална защита. По процедурата няма констатирани нарушения.

Актуалност на дисертационния труд

Дисертационният труд на асистент Галена Тодорова Терзиева е посветен на изключително важен за педагогическата теория и практика проблем – изграждане на професионални компетентности за адаптирано физическо възпитание в процеса на обучение на студенти от педагогическите специалности.

Приетите законодателни и организационни промени в Р. България през последните години акцентират върху приобщаващото образование и регламентирането на обучението на ученици със специални образователни потребности (СОП) в общообразователното училище. Същевременно с Наредба № 12 за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти от 2016 г. се узаконява съвременният професионален профил на учителя. Подчертава се, че учителите трябва да притежават знания и умения за работа с деца със СОП. На практика обаче все още липсват необходимите предпоставки за реално осъществяване на заложените промени.

Физическото възпитание притежава уникални характеристики, които го отличават от останалите учебни предмети в училище и предявява специфични познания и професионална квалификация към педагозите. Установен факт е, че детските и началните учители, които преподават физическо възпитание и спорт, не притежават необходимата професионална подготовка и специализирани умения за включване на деца със СОП в процеса на двигателно обучение. В тази връзка заслужава поздравления изборът на тема, която е неразработвана и неизследвана в специализираната литература. Представеният дисертационен труд е актуален и с безспорна ценност за педагогическата наука.

Данни за дисертационния труд и основни приноси

Дисертационният труд е разработен във внушителния обем от 282 страници. Приложен е отделен том с 32 приложения от 122 страници. Ползваната литература съдържа 223 източника, от които 144 са на кирилица и 79 – на латиница, повечето от последните петнадесет години. Правят впечатление анализиранияте многобройни значими и актуални национални и европейски документи по разглежданата тематика. Трудът е богато онагледен с 38 таблици и 57 фигури, добре центрирани вътре в текста. Дисертацията съдържа убедителен увод, три основни глави, като всяка една от тях е с множество подглави, изводи и научни приноси.

В теоретичната постановка на проблема адаптираното физическо възпитание се разглежда като част от адаптираната физическа активност. Акцентира се върху неговите функции, задачи и принципи. Успешно се изясняват същността и характеристиките на приобщаващото физическо възпитание, като се коментират пречките при включването на деца с увреждания. Впечатление правят представените модели за адаптирано физическо възпитание в приобщаващи условия, като авторът се позовава на утвърдени авторитети в научната област.

Докторантката демонстрира богати познания и дълбока ерудиция при презентиране на международните тенденции при реализиране на адаптираното физическо възпитание с позоваване на държави като САЩ и Русия. В европейски и национален план са проследени и обстойно анализирани всички най-значими и важни документи, които повлияват значително върху развитието на адаптираното физическо възпитание.

Втората част на теоретичната постановка е посветена на професионалната компетентност на учителя по адаптирано физическо възпитание. Изясняват се понятията „компетенция“ и „компетентност“. Разглеждат се видовете професионални компетентности. Професионално и задълбочено са представени водещите тенденции в професионалните компетентности на учителите за реализиране на адаптирана физическа активност и адаптирано физическо възпитание. Коментират се европейските образователни политики за професионална подготовка по адаптирана физическа активност.

Въз основа на богат и задълбочен анализ и прилагане на силни аргументи Галена Терзиева прави обобщението, че педагозите в детските градини и началното училище в академичната си подготовка не формират компетентности за приобщаване на деца със специални образователни потребности в заниманията по физическо възпитание и спорт.

Позовавайки се на редица европейски и български автори, докторантката аргументира интересното и оригинално схващане за разглеждане на нагласите и самоефективността на учителите за приобщаване на деца със СОП в двигателното обучение като част от професионалната им компетентност по адаптирано физическо възпитание.

Втората част на дисертацията е насочена към концепцията и организацията на изследването. Изключително прецизно, задълбочено и

професионално, с вникване в детайлите и с усет към спецификата на научното изследване, е описана методологичната и методическата част на изследователската идея. Тук проличава богатият опит на докторантката при организиране и провеждане на разнообразни и многопосочни научни изследвания.

Точно и компетентно са формулирани предметът, обектът, целта и хипотезата на изследването. Задачите, общо 5 на брой, са подчинени на хипотезата и целта на проучването. Изведени са 8 критерия на емпиричното изследване с конкретни показатели за всеки критерий. Използван е богат комплекс от разнообразни изследователски методи – теоретичен анализ, анкетен метод, експертна оценка, педагогически експеримент, дидактическо тестиране, педагогическо наблюдение, математико-статистически методи. Прилагането на всеки един от методите е описано подробно със съответните процедури и етапи на приложение.

Анкетните карти за нагласите и самоефективността на учителите за приобщаващо образование на деца със СОП представляват адаптирани варианти на приложени в европейски план анкетни изследвания. Проведена е детайлна процедура, подчинена на всички задължителни статистически критерии за проверка на валидността (критериална и съдържателна) и надеждността на критериално-ориентирания и заключителния дидактически тест. Приложена е задължителната в случая експертна оценка.

В изследването участва многоброен контингент изследвани лица, състоящ се от 220 учители (120 детски и 100 начални учители) в богата възрастова гама, с различен по продължителност трудов стаж и от различни по големина населени места, както и 38 студенти от IV курс, специалност Предучилищна и начална училищна педагогика (ПНУП), на възраст от 21 до 35 години. Подробно са представени социално-

демографският профил, подготовката, компетентностите и личният опит на респондентите по отношение на лицата с увреждания.

Една от най-силните страни на дисертационния труд е разработеният авторски модел за професионална компетентност за адаптирано физическо възпитание в обучението на студенти от специалност ПНУП. Давам висока оценка на четирите модула, свързани помежду си, които детайлно илюстрират конкретния вид компетентности. Създаденият модел е съобразен с професионалния профил на учителя и с Европейската рамка за компетентности за приобщаване на деца със СОП. Моделът е създаден въз основа на метода на експертната оценка, като е взето мнението на най-добрите специалисти в разглежданата област, представители на различни висши училища в страната.

Въз основа на теоретичния модел и анализирането на учебния план за специалността ПНУП е разработена обучителна програма „Двигателен тренинг и адаптирана физическа активност“. Избираемата дисциплина е предназначена за студенти от специалност ПНУП на Педагогическия факултет при Тракийския университет. Насочена е към формиране на компетентности основно в онази част от адаптираната физическа активност, която включва двигателното обучение на децата със специални образователни потребности в образователните институции. Курсът съдържа четири модула – целево-резултативен, съдържателен, организационен и оценъчно-резултативен. Индикатори за ефективността на обучителната програма по „Двигателен тренинг и адаптирана физическа активност“ е оригиналният модел за оценка на Къркпатрик за удовлетвореността на студентите от участието им, формирането на знанията, уменията и компетентностите от областта на адаптираното физическо възпитание и изразеността на нагласите и самоефективността за

приобщаване на деца със специални образователни потребности в двигателното обучение.

Третата глава на дисертационния труд е посветена на анализа на резултатите. Първата част на анализа представя резултатите от предварителното изследване, насочено към нагласите на детските и началните учители за приобщаване на деца със СОП в двигателно обучение.

Установяват се интересни факти и тенденции, като близо половината от изследваните лица нямат опит при работа с лица с увреждания и съответно липсва необходимата специализирана подготовка в областта на адаптираната физическа активност. Значителна част от анкетираните се чувстват несигурни в своите способности за включване на деца със СОП в общите занимания по физическо възпитание поради недостатъчна академична подготовка. Същевременно като положителен факт се отчитат позитивните нагласи на учителите за приобщаване на деца със СОП в двигателно обучение. Чрез прилагане на адекватни статистически показатели са изчислени силата и посоката на нагласите на изследваните лица за приобщаване на деца със СОП в двигателно обучение.

Въз основа на проведеното изследване се отчита също увереност на педагозите по отношение на самоефективността им за планиране на двигателното обучение с приобщаваща цел. Чрез прилагане на количествени критерии като t-критерия на Стюдент и на коефициента на корелация на Пирсън - r (скала на Коен) се проучва влиянието на професионалния и личния опит върху приобщаващите нагласи и самоефективността на детските и началните учители.

Много ценни и значими за педагогическата теория и практика са резултатите от самостоятелно проведеното от страна на докторантката основно изследване. Висока оценка заслужава задълбоченият анализ на предварителния критериално-ориентиран тест, свързан с определени

учебни цели. Положителен момент е разработената технология за определяне на дефицитните области в знанията на участниците по отношение на конкретната проблематика. Високо информативни са представените анализи на резултатите за знанията и уменията на учителите за теоретичните аспекти и функциите на адаптираното физическо възпитание, за физическите и психическите характеристики на децата с увреждания, за формирането на компетентности за планиране и подготовка на форми по физическо възпитание, за организиране и ръководене на учебния процес, за управление на процеса на отделните групи по време на заниманията по физическо възпитание и оценка на напредъка на децата, за формиране умения за работа в екип с родителите на децата с увреждания. Прави впечатление компетентно представеният анализ с демонстриране на критично отношение към установените факти и явления.

Задълбочено и с вещина е направен сравнителният анализ на резултатите преди и след обучението по „Двигателен тренинг и адаптирана физическа активност“, проведен със студентите от специалност ПНУП. В резултат на приложените педагогически въздействия от страна на докторантката студентите повишават значително нивото на знания в областта на двигателните характеристики на деца със СОП. Студентите са по-сигурни в способностите си да организират процеса на приобщаване в двигателно обучение без дискриминация. Младите хора приемат позитивните и отхвърлят негативните последици от приобщаващото физическо възпитание за деца с увреждания. Наблюдава се висока самоефективност към приобщаващото физическо възпитание и по-голяма увереност. Положителен факт е, че приобщаващите нагласи на студентите са значително по-положителни и по-силно изразени, в сравнение с тези на действащите учители.

По специална методика убедително е доказана ефективността на обучителната програма по двигателен тренинг и адаптирана физическа активност за студенти педагози.

Изводите на дисертационния труд са ясни, точни и обективни, като изцяло отразяват богатата теоретична, практическа и емпирично-изследователска работа, извършена от Галена Терзиева.

Въз основа на гореизложеното, могат да се открият следните **основни приноси на дисертационния труд:**

1. Проучени и систематизирани са множество съвременни теории и концепции за адаптираното физическо възпитание, които разширяват научното педагогическо познание.
2. Обогатен е професионалният профил на детски и начални учители със специфични компетентности, насочени към реализиране на приобщаващо образование на деца със специални образователни потребности по физическо възпитание и спорт.
3. Разработен е нов оригинален авторски модел за професионална компетентност на учителите по адаптирано физическо възпитание, съдържащ четири основни модула.
4. Разработен и апробиран е практически учебен курс „Двигателен тренинг и адаптирана физическа активност“ за студенти от специалност Предучилищна и начална училищна педагогика на Педагогическия факултет при Тракийския университет, като е доказано положителното въздействие на обучението върху участниците в него.
5. Създаден е богат и надежден инструментариум за диагностика на знания, умения и компетентности в областта на адаптираното физическо възпитание.
6. За първи път в страната са изследвани нагласите и самоефективността на детски и начални учители за процеса на

приобщаване на деца със специални образователни потребности в обучението по физическо възпитание и спорт.

Авторефератът изцяло отразява структурата и съдържанието на дисертационния труд и е много добре подреден.

По темата на дисертацията са приложени общо 3 публикации в реномирани български и чуждестранни издания. Статиите отразяват отделни етапи на дисертационната разработка.

Заключение: Дисертационният труд на асистент Галена Терзиева на тема **„Формиране на професионална компетентност за адаптирано физическо възпитание в обучението на студенти от педагогически специалности“** разработва изключително актуален, недостатъчно изследван и практически насочен проблем. Проведени са многобройни изследвания, получен е богат набор от резултати, извършени са многопосочни анализи, които определено имат висока практическа стойност и значително ще обогатят професионалната подготовка и компетентности на специалистите от педагогическите специалности относно работата им с деца със специални образователни потребности и реализиране на процесите на приобщаващо образование в условията на физическото възпитание и спорта. На посочените основания **давам положителна оценка на дисертационния труд и с убеденост предлагам на членовете на уважаемото научно жури да присъдят образователната и научната степен „Доктор“ на Галена Тодорова Терзиева по научната специалност Теория на възпитанието и дидактика в професионално направление 1.2. Педагогика, област на висшето образование 1. Педагогически науки.**

Подпис:

Професор дн Елеонора Михайлова Милева

05. 11. 2018 г., София

